

10 Kasım 2011

KIBRIS GAZETESİ

ATATÜRK'Ü ÖLÜME GÖTÜREN ÜÇ TEMEL NEDEN: GECİKEN TEŞHİS, HATAY GEZİSİ VE DAĞINIKLIK İÇİNDEKİ TEDAVİ SÜRECİ

Prof.Dr. Turgut Turhan (DAÜ Hukuk Fakültesi)

Atatürk'ü ölüme götüren üç temel neden: Geciken teşhis, Hatay gezisi ve dağınıklık içindeki tedavi süreci

Konuk Yazar
Prof. Dr. Turgut TURHAN
(DAÜ Hukuk Fakültesi)

Perşembe 10 Kasım 2011

Ulu önder Atatürk'ü ölüme götüren hastalığının ilk belirtileri 1937 yılında ortaya çıkmaya başlamıştı. Aslında bu belirtiler, sadece bazı fiziksel rahatsızlıklar değildi. 1937 sonlarından itibaren Atatürk'te hayata karşı genel bir isteksizlik başlamıştı. Çok sıkılıyor, bunılıyor, kendini hapiste addediyor ve yalnızlıktan şikayet ediyordu. Bu yıllarda yakınında olanlar, akşam sofralarında bile artık eskisi gibi coşkulu olmadığını, o derin mavi çakmak bakışların giderek yok olduğunu, benzinin solduğunu, iştahsız olduğunu ve çabuk yorulmaya başladığını dile getirmişlerdir.

Asıl rahatsızlıklar ise sık sık tekrarlanan burun kanamaları ve kaşıntılar ile ortaya çıkmıştı. Bu kanamalara ilk müdahaleler ilk önce özel doktoru Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp tarafından yapılmış ve nedeni yorgunluğa ve akşam sofralarında alınan alkole bağlanmıştı. Kendisine tavsiye edilen çözüm sıkı bir "perhiz" yapması olmuştu. Burun kanamaları ise bilinen tampon tedavisi ile geçiştirilmiş ve kaşıntılar için de merhemler ve solüsyonlar hazırlanmıştı. Daha sonra bu burun kanamalarına ve kaşıntılara sık sık tekrarlanan ateş yükselmesi de eklenmişti. O günlerde Atatürk'ün sinirleri de bozulmuştu. Nitekim yakın dönem Türkiye tarihini bilenler, Atatürk'ün İsmet İnönü ile arasının soğumasına yol açan olayların da bu dönemde başladığını iyi bilirler.

1938 yılı Ocak ayı içinde ise bir bakıma faydalı olan bir mizahi olay yaşandı: Atatürk bir gece sofrasında bulunmuş olan misafirlerini yolcu etmek için köşkün bahçesine çıkmıştı. Tam o esnada kolu kaşınınca misafirler arasında bulunan bir doktora "doktor bey bu kaşıntıların sebebi ne olabilir?" diye sorarak kolunu uzattı. Doktor da kolunu kontrol ettikten sonra "bunlar karınca ısırıklarıdır paşam!" diyerek ayaküstü bir teşhis koydu. Ertesi gün Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Dr. İsmail Arar yönetiminde köşkte bir "karınca harekâtı" yapıldı ve hakikaten köşkün içinde Çin'den Avrupa'ya gelen ve et yiyerek yaşayan karıncaların varlığına rastlandı. Bunun üzerine Atatürk derhal Yalova'ya kaplıca tedavisine yollandı ve köşk de ilaçlandı.

Aslında bu tirajı komik olay iyi ki yaşandı! Zira Atatürk Yalova'ya gittiğinde, kaplıcanın kurulmasında büyük emekleri geçen Dr. Nihat Reşat Belger tarafından da muayene edildi ve ilk gerçek teşhis Dr. Belger tarafından kondu: Atatürk'ün karaciğeri kaburga altını 3 cm kadar aşmış, büyümüş ve sertleşmişti. Hastalığın karınca ısırığı

ile falan ilgisi yoktu. Düpedüz bir “siroz” başlangıcı” idi. Ankara’da aylardır “karınca masalı” ile oyalanılmıştı. Açıkçası teşhiste gecikmişti. O zamana kadar söylenenleri pek dikkate almayan Atatürk’ün ayakları da bu muayene sonunda yere basmış ve ilk defa ciddi olarak “Ne yapacağız şimdi?” sorusunu Dr. Belger’e yöneltmişti. Aslında Dr. İrdelp, meslektaşının bu teşhisi koymasından 6-7 ay önce Atatürk’ü muayene etmiş ve siroza ilişkin hiç bir belirti görmediğini yıllar sonra ifade etmiştir. Yıllar sonra, o dönemde Sağlık Bakanlığı Müsteşarı olarak görev yapan Dr. İsmail Arar da, Atatürk’ü muayene eden doktorların ne yazık ki, “burun kanamaları, kaşıntı, yorgunluk ve iştahsızlık” gibi sirozun temel belirtileri olan semptomları atladıklarını hatıralarında açıklamıştır.

İşin ilginç tarafı, teşhiste bir gecikme yaşandığını ve hastalığın bu nedenle ilerlediğini Atatürk de anlamış, ancak bu gerçeği hiç bir zaman doktorlarının yüzüne vurmamıştır. Nitekim, Cenevre’de okumakta olan Afet İnan’a 1938 Haziran ayında yazmış olduğu mektupta, “Vaziyetim şudur: Doktorların yanlış görüş ve hükümleri sebebiyle hastalık durmamış, ilerlemiştir” demek suretiyle bu gerçeğin farkında olduğunu ifade etmiştir.

Atatürk’ü ölüme götüren tek neden teşhisteki bu gecikme değildi. Bu gecikme kadar, Atatürk’ün, özellikle hastalığın ilk evrelerinde doktorların tavsiyelerine harfiyen uymaması, perhiz yapıp dinlendikten sonra kendisini her iyi hissedişinde olağan hayatına geri dönme isteğinde bulunması da hastalığın ilerlemesine yol açan önemli bir nedendir. Bu bağlamda, Dr. Fissenger tarafından “24 saatinin 23 ünü yatakta geçirmesi” istenen ulu önderimizin Mayıs 1938 de gerçekleştirdiği ve çok yorulduğu Hatay (Mersin) gezisi kendisini bir daha ayağa kalkamayacak derecede yatağa bağlamıştır. Birçok tarihçi “Atatürk’ün Hatay sorununu çözmek amacıyla canını verdiği” yazmıştır ki, bu yorumda hiç bir abartı yoktur.

Temmuz 1938 sonlarında Atatürk’ün içinde bulunduğu tablo şu idi: Hastalığı 3. evreye girmişti. Karnı asit topluyordu ve olağanüstü rahatsızdı. Halsiz, dermansız ve iştahsızdı. Yatağa bağımlı hale gelmişti. Kilo vermiş, fakat karnı şişmişti. Nefes almakta güçlük çekiyor, yatakta bile doğrulamıyordu. Bir kaç ay sonra bunlara kısmi hafıza kayıpları, refleks kayıpları ve kusmalar da eklenecekti. Çevresine bakıldığında ise, tedavi sürecine de tam bir kargaşa ve dağınıklık hakim olduğu hemen anlaşılıyordu.

Tedavi süreci içinde çevresinde üç grup insan vardı: Bunlardan ilk grup, gelip giden yabancıları saymazsak sayıları 11’i aşan doktorlar grubu idi. (Dr. İrdelp, Dr. Belger, Dr. Arar, Dr. Öke, Dr. Özden, Dr. Diker, Dr. Serter, Dr. Alataş ve Dr. Fissenger). İkinci grubu ise başta Bozok olmak üzere yaverleri, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Soyak, koruması ve arkadaşı Kılıç Ali, Muhafız Komutanı General Tekçe ve aynı zamanda Sağlık Bakanlığı Müsteşarı olan Dr. Arar ve diğer hizmetlilerden oluşan Cumhurbaşkanlığı personeli oluşturuyordu. Çevresindeki üçüncü grup ise, yanına girmeleri hiç bir zaman engellenemeyecek olan kız kardeşi Makbule Hanım, Afet Hanım, Sabiha Hanım ve küçük Ülkü gibi yakınlarıydı. Tabii bu insanların hepsi aynı yoğunlukla ve her an Atatürk’ün yanında değillerdi. Doktorlar arasında Belger, İrdelp ve Arar en yoğun ilgilenenlerdi. Genel Sekreter Soyak, Dr. ve Müsteşar Arar, Kılıç Ali, çok sevdiği yaveri Bozok... da her an yanına girip çıkabiliyorlardı. Bu arada Başbakan Bayar, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve Genel Kurmay Başkanı Mareşal Çakmak bu dönemde hem Atatürk’ü görmek için, hem de devlet işleri için sık sık yanına girenlerdendi.

Kuşkusuz ki Ata’nın etrafındaki bu kalabalık, sınırların de gün geçtikçe gerilmesi nedeniyle bazı sürtüşmelere de yol açıyordu. Örneğin anılan personelle doktorlar çoğu zaman iç içeydiler ve Atatürk’ün sıhhatiyle ilgili olarak doktorların söylediği her şeyi ilk ağızdan duyuyorlardı. Doktorlar, her ne kadar “bu söylenenlerin Atatürk’ün kulağına gitmemesi lazım, duyarsa tedavisi olumsuz etkilenir” diyorlarsa da, hem doktorların aralarında yapmakta oldukları tıbbi tartışmalar, hem de tutum ve davranışları, hatta çalışma tarzları dahi, kötü niyetle olmasa dahi hemen Atatürk’e iletiliyordu. Tabii Atatürk’ün durumunu merak ettiği için bu personele soru sorarak onlardan cevap beklemesi de bu karşılıklı bilgi alış-verişini olumlu etkiliyordu. Atatürk’ün, CHP genel sekreteri ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya’ya “Doktorlar ne diyor?” diye sorması ve Kaya’nın da, “Bağırsak ve karaciğer rahatsızlığı imiş... Bir de galiba suyun alınmasına karar verdiler” demesi bu hale güzel bir örnektir. Zira bu açıklamayı duyan Atatürk, karından su alınmasının sirozun geç evrelerinde yapılan bir işlem olduğunu daha önce okumuş olduğu için oldukça bedbaht olmuş ve doktorlara olan güvenini sarmıştır. Nitekim bu olaydan sonra Atatürk, devamlı olarak “doktorlar bana doğruyu söylemiyorlar” ifadesini kullanmıştır. Bu hale bir başka örnek de, hükümetçe oluşturulan “konsültasyon kurulu”nun 30 Temmuz günü yapmış oldukları konsültasyondan sonra rapor yazmak amacıyla bir başka salona geçtikten sonra derhal işe başlamayıp karşılıklı ikili konuşmalara ve tartışmalara başlayıp bir türlü raporun yazımına geçememeleri ve bunun üzerine Dr. İrdelp’in “yahu masa başına gelseniz de şu işi bitirelim!” diye bağırmasının Atatürk’e, “sizin sağlığınıza görüşeceklerine oturup lak lak ediyorlar” şeklinde iletilmesidir.

Peki bu kargaşa ve dağınıklık içinde doktorlar birbirleriyle tartışmadan asli vazifelerini yapabiliyor, yani Atatürk’ü tedavi edebiliyorlar mıydı? Onlar hallerinden memnun muydular? Açıktır ki, hangi meslekten olursa olsun 11 ayrı meslektaşın yan yana geldiği bir ortamda tek bir sese ulaşabilmek oldukça güçtür. Bu güçlük doğal

olarak Atatürk'ü tedavi eden doktorlar arasında da yaşanmıştır. Örneğin hastalığın iyice ilerlediği ekim ayı içinde Atatürk'ün karından 3.defa su (asit) alınması gereği doğmuştu. İlk iki su alma olayında bu işlemi genel cerrah olan Prof. Dr. M. Kemal Öke yapmıştı ve bu sefer de o yapacaktı. Sinirlerin iyice gerildiği bu ortamda Öke basit bir lokal anestezi yaparak karına daha büyük bir şırıngayla oradan giriyor ve karındaki bütün suyu alıyordu. Ama Dr. İrdelp, tedavi eden hekim olarak, bu su alınışında bu yöntemle izin vermek istememiş ve gerekçe olarak da Atatürk'ün karaciğerinin artık hiç çalışmadığını, bu nedenle anestezinin içerdiği zehirli maddelere dayanamayacağını ileri sürmüştü ve anestezi yapılmadan az miktarda su alınmasını istiyordu. Tartışmanın işlemi geciktirmesi üzerine Fissenger de Dr. Öke'yi haklı bulduğunu beyan edince ponksiyon işlemi yapılmıştı. Ama ilginçtir ki, Dr. İrdelp, işlemi yapan Dr. Öke'nin, "ilk su almayı uygun olmayan koşullar altında yaptık" dediğini hatırlatıyor ve Fissenger'in de o zamanlar Öke'yi "işleri güçleştiren bir doktor" olarak tanımladığını hatırlatıyordu. Doktorlar arasındaki tartışmalara ilişkin diğer bir örnek de Atatürk'ün bir daha çıkmamak üzere girdiği ikinci koma sırasında nasıl tedavi edileceği sorunuyla ilgili olarak ortaya çıkmıştır. Doktorlar bu tedaviyi nasıl yapacaklarını tartışırken İzmir'de çalışan bir doktor, Atatürk'ün burnundan girilecek bir sonda ile midesine ulaşılmasını ve bu yolla 24 saat damla damla serum verilmesini önermişti. Dr. Kamil ve Dr. İrdelp bu yöntemi benimseyip hemen uygulama hazırlıklarına girişmişken, Dr. Özden bu yöntemi Atatürk'ün tedavisi için uygun görmediğini ileri sürünce Dr. İrdelp "böyle medrese tartışmalarına gerek yoktur" demiş ve Dr. Özden de bu söze, "lüzumsuz sözler söylenmemesi gerektiğini" ifade ederek karşılık vermiştir.

Bu arada mevcut dağınıklık ve kargaşa içinde doktorlarımız da bazı ilginç sürprizlerle karşılaşmıyorlar değildi. Nitekim daha önce andığımız "konsültasyon kurulu" yapmış olduğu konsültasyondan sonra rapor yazmak için başka bir salona geçip toplandığında kurul üyesi doktorlar iki yabancı doktorun daha Atatürk'ü muayene etmek için çağırıldığını öğrenmişlerdi. Bu doktorlarımız için ciddi bir sürprizdi, zira böyle bir çağrıdan haberleri yoktu. Kendilerine ne haber verilmiş, ne de görüşleri alınmıştı. Karaciğer uzmanı olduğu söylenen ve birisi Berlin Tıp Fakültesinde görev yapan Dr. Gustav Bergman; diğeri de Viyana Tıp fakültesinde görev yapan Dr. Hans Eppinger olan bu iki doktoru konsültasyon kurulu üyeleri arasında tanıyan yoktu. Bu garip gelişme karşısında doktorlar rapor yazmayı erteleyerek her iki doktorun da gelip Atatürk'ü muayene etmesini beklediler. Bu doktorlardan ilk gelen Eppinger, meslektaşını beklemeden Atatürk'ü muayene etti ve tedaviyi yürüten doktorlara sorma gereği bile duymadan Atatürk'ü kavun-karpuz diyetine soktu. Zavallı Atatürk sonunda ishal oldu, zaten şişkin olan karında daha fazla gaz birikti, ağrısı arttı, tuvalete gitmekte bile güçlük çekerken sık sık tuvalete gitmek zorunda kaldı! Dr.Bergman ise bir gün sonra İstanbul'a geldi ve o da kimseyle konuşmadan, kimseye danışmadan Atatürk'ü muayene ederek elma diyetine soktu ve Atatürk bu sefer de günlerce peklik çekti ve lavmanla tuvalet ihtiyacını giderebildi.

Sonuçta, Atatürk Türk insanı için çok güzel söylemiştir. Türk insanının fazlasıyla hak ettiği bu güzel sözleri burada tekrarlayanın bir anlamı yoktur. Ama bu güzelliklerin yanında Türk insanının bir de zaafı vardır: "Organizasyon yapmakta güçlük çeker." İşte Atatürk'ü erken yaşta bizlerden ayıran da bu zaafımız olmuştur. Aynı zaafımızı daha yeni yaşadığımız Van depreminde de görmedik mi? (Not: Konuya ilgi duyanlar Can Dünder tarafından kaleme alınmış olan "Sarı Zeybek, Atatürk'ün Son 300 Günü," İstanbul 2010 tarihli eser ile Bilal Şimşir tarafından kaleme alınan "Atatürk'ün Hastalığı," Ankara 1989 tarihli eserde toplu bilgi bulabilirler.)